

**สถานการณ์ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือ
และการปรับตัวของคนวัยทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของ
ของโควิด-19: การศึกษาเชิงประจักษ์ในกรุงเทพมหานคร**

**THE SITUATION OF IMPACT, SUPPORT NEEDS
AND ADAPTATION OF WORKING AGE
POPULATION DURING THE COVID-19 PANDEMIC:
EMPIRICAL STUDY IN BANGKOK**

Received: 14 February, 2021

Revised: 8 March, 2021

Accepted: 11 March, 2021

กนกวรรณ พวงประยงค์*

Kanokwara Phuangprayong*

* อาจารย์ประจำ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

* Instructor, Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University
(Rangsit Campus)

* Email: maxkp@tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือ และการปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,200 ราย ที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา จากผลการวิจัยพบว่าคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลางและได้รับผลกระทบด้านสังคมในระดับมาก โดยคนวัยทำงานร้อยละ 88.25 ต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 นอกจากนี้ยังพบว่าในการปรับตัวด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต คนวัยทำงานส่วนใหญ่ร้อยละ 94.92 สวมหน้ากากอนามัยเป็นประจำทุกวัน ขณะที่การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ คนวัยทำงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.75 มีการปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินของตนเอง ส่วนการปรับตัวด้านสังคม คนวัยทำงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.67 มีการปรับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้น ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจึงควรมีบทบาทในการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมทักษะทางอาชีพ การดูแลสุขภาพจิต การสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนส่งเสริมพฤติกรรมปรับตัวที่เหมาะสมแก่คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือ การปรับตัว โควิด-19

Abstract

The objectives of this article are to study the situations of impact, support needs and adaptation during the COVID-19 pandemic of working age population in Bangkok. Quantitative research was done with data collected by online questionnaires. 1,200 samples were Bangkok residents over the age of 20. Data was analyzed by descriptive statistics. This research found that during the COVID-19 pandemic, the working age population in Bangkok demonstrated a moderate level of economic impact and moderately high level of social impact. 88.25% of samples expressed support needs during the COVID-19 pandemic. In addition, it was found that 94.92% of samples developed an adaptation method to promote mental and physical health by frequent daily mask wearing. In economic adaptation, 88.75% of samples

adjusted their spending behavior. In social adaptation, 87.67% of samples adjusted lifestyle behavior to suit the situation. Therefore, the relevant sectors should play a role in helping to alleviate the daily expenses, promoting vocational skills, mental health care and social helping behavior as well as promoting adaptive behaviors that are suitable for working age people in Bangkok.

Keywords: Impact, Support Needs, Adaptation, COVID-19

บทนำ

การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (Coronavirus Disease: COVID-19) ค้นพบครั้งแรกที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงฤดูหนาวกลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 การแพร่ระบาดดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงจนจำนวนยอดผู้ติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นและขยายวงไปยังหลายประเทศทั่วโลก ทำให้องค์การอนามัยโลกประกาศให้โรคติดเชื้อโควิด-19 เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระดับนานาชาติและเป็นโรคระบาดใหญ่ที่สร้างผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางสุขภาพของประชากรโลกกว่า 200 ประเทศและดินแดน สำหรับประเทศไทยจุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดที่เป็นกลุ่มก้อนครั้งแรกมีต้นตอมาจากรายการมวยลุมพินีและสนามมวยราชดำเนิน ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 6-8 มีนาคม พ.ศ. 2563 จากนั้นได้พบผู้ป่วยเป็นกลุ่มก้อนที่ยานทองหล่อและกลุ่มผู้ไปแสวงบุญที่ประเทศมาเลเซีย ส่งผลให้การแพร่ระบาดกระจายวงกว้างและมีผู้ป่วยในประเทศไทยจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว (สยามรัฐออนไลน์, 2563)

จากความรุนแรงของสถานการณ์การแพร่ระบาดในช่วงแรกที่กระจายวงกว้าง ทำให้คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบมาตรการเร่งด่วนให้ปิดสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล งดจัดกิจกรรมที่มีการรวมคนจำนวนมากเนื่องจากมีความเสี่ยงสูงต่อการแพร่ระบาดของโรค หลังจากนั้นมีการประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยมีมาตรการห้ามประชาชนออกนอกเคหสถานในช่วงเวลาที่กำหนด สั่งห้ามไม่ให้คนต่างชาติและคนไทยเดินทางเข้าประเทศไทย งดการจัดงานประเพณีสงกรานต์ เลื่อนการเปิดเทอมของโรงเรียนและประกาศห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยครอบคลุมพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และอีกหลายจังหวัด

ผลจากมาตรการปิดสถานที่เป็นการชั่วคราวและการประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบในระดับบุคคล อาชีพผู้ที่ทำงานหาเช้ากินค่ำ ผู้ประกอบการและผู้ค้าทุกระดับ บุคคลเหล่านี้ต้องหยุดประกอบอาชีพ

ของตนอย่างกะทันหัน ทำให้กลายเป็นผู้ไร้งานทำและมีรายได้อลดลงในทันที การหยุดประกอบอาชีพอย่างฉับพลันและความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ในภาวะวิกฤตได้อย่างรอดปลอดภัย ต่างส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำรงชีวิต สุขภาพจิต ปัญหาปากท้องและเศรษฐกิจครัวเรือนของผู้ประกอบอาชีพลูกจ้างชั่วคราว ผู้ประกอบอาชีพอิสระนอกระบบประกันสังคมและผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ขณะที่กลุ่มของผู้มีรายได้ประจำหรือเป็นแรงงานในระบบก็ต้องเผชิญกับการปรับตัวอย่างมากต่อรูปแบบการทำงานและเกิดสภาวะความเครียดในการดำเนินชีวิตไม่แตกต่างกัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563; ยงยุทธ แฉล้มวงศ์, 2563; ทนงศักดิ์, ณิชนนท์ ศรีไสยาสน์, และโชติ บดีรัฐ, 2563)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้พื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของประเทศได้รับผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างกะทันหัน จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่าภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่กลุ่มคนวัยทำงานผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้รับผลกระทบกันอย่างถ้วนหน้า สถานการณ์ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือและการปรับตัวของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครจะเป็นอย่างไร

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นชุดความรู้ในเชิงประจักษ์ที่น่าเสนอให้ประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ถึงสถานการณ์ชีวิตภายใต้ภาวะวิกฤตของประเทศ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการเยียวยาช่วยเหลือและส่งเสริมพฤติกรรมการปรับตัวที่เหมาะสมแก่คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือและการปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมประกอบด้วย 2 แนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดผลกระทบและแนวคิดการปรับตัว

แนวคิดผลกระทบ

ผลกระทบ (impact) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ เมื่อเกิดขึ้นแล้วส่งผลให้คุณภาพชีวิตของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ระดับน้อยจนกระทั่งถึงระดับมาก ผลกระทบดังกล่าวอาจส่งผลเชิงบวกหรือลบก็ได้ ทั้งนี้สามารถพิจารณาจำแนกผลกระทบได้ในมิติต่าง ๆ คือ 1) มิติเนื้อหา (content) แบ่งออกเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางการเมือง ผลกระทบทางกายภาพ ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบทางสังคม 2) มิติของความจริงที่เกิดขึ้น (reality)

แบ่งออกเป็นผลกระทบเชิงภววิสัย (objective impact) ที่เกิดขึ้นโดยไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด และผลกระทบเชิงอัตวิสัย (subjective impact) ที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิด 3) มิติของทิศทาง แบ่งออกเป็นผลกระทบโดยตรง (direction impact) และผลกระทบทางอ้อม (indirection impact) 4) มิติของคุณค่า (value) แบ่งออกเป็นผลกระทบเชิงบวก (positive impact) และผลกระทบเชิงลบ (negative impact) 5) มิติช่วงเวลา แบ่งออกเป็นผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาว และ 6) มิติขอบเขตที่เกิดขึ้น แบ่งออกเป็นผลกระทบที่มีผลในวงกว้างและผลกระทบที่มีผลในวงแคบ (Dye, 1982; แสง รัตนมงคลมาส, 2538)

การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้วิธีการจำแนกผลกระทบตามมิติเนื้อหา (content) เพื่อแบ่งการศึกษาสถานการณ์ผลกระทบในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็น 2 ด้าน ได้แก่ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านสังคม

แนวคิดการปรับตัว

การปรับตัวเป็นความพยายามของบุคคลในการที่จะหาวิธีลดสภาวะความตึงเครียดทางอารมณ์ ซึ่งเกิดจากความไม่สมปรารถนาในสิ่งที่ตนหรือสังคมแวดล้อมคาดหวัง ทั้งยังเกี่ยวข้องกับการปรับพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาสังคม สภาพแวดล้อมทางสังคมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการปรับตัว 2 ทาง คือ 1) การปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ได้แก่ การปรับความคิด ความรู้สึก เช่น ความต้องการปัจจัย 4 เพื่อการดำรงชีพและความต้องการการพักผ่อน เป็นต้น และ 2) การปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล ดังนั้นการปรับตัวจึงเป็นการผสมผสานความต้องการของบุคคลเพื่อให้สอดคล้องผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมซึ่งจะมีส่วนช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (Carson, Coleman & Butcher, 1988) สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (2009) ที่กล่าวถึงระบบการปรับตัวของมนุษย์ว่าเป็นระบบเปิด ส่งผลให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยเมื่อสิ่งเร้ากระทบต่อการรับรู้ของบุคคล บุคคลจะเกิดการเรียนรู้และตัดสินใจที่จะหาวิธีการแก้ปัญหา ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมปรับตัว 4 ประการ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน หากบุคคลมีพฤติกรรมปรับตัวได้อย่างเหมาะสม (adaptive response) จะทำให้บุคคล มีสุขภาพดี ยอมรับความเป็นจริง มีความพอใจในชีวิต และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข แต่ถ้ามีการปรับตัวที่ไม่ดี (ineffective response) จะส่งผลให้บุคคลเผชิญปัญหา ด้านสุขภาพจิตและไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาสถานการณ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็น 3 ด้าน ได้แก่ การปรับตัวด้านสังคม การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ และการปรับตัวด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ หน่วยวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิจัยคือประชากรวัยทำงาน อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปทุกคนที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทั้งที่มีชื่อตามทะเบียนราษฎรและเป็นประชากรแฝง เนื่องจากสถิติกรุงเทพมหานครไม่ปรากฏข้อมูลรายอายุของประชากรแฝงที่จำแนกตามเขต ผู้วิจัยจึงคำนวณหาขนาดตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรของ Khazanie (1996) และเพื่อความแกร่งของข้อมูลผู้วิจัยจึงแบ่งพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 เขต ได้แก่ กรุงเทพมหานครชั้นใน กรุงเทพมหานครชั้นกลาง และกรุงเทพมหานครชั้นนอก ได้ขนาดตัวอย่างตามสูตรคำนวณ จำนวน 385 รายต่อพื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนได้พื้นที่ละ 400 ตัวอย่าง ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 รายต่อพื้นที่ รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 1,200 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีของ Cronbach (1970)

การเลือกตัวอย่างกระทำโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (non-probability sampling) และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหน่วยวิเคราะห์และเป็นผู้ที่มีความยินดีในการให้ข้อมูล ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ด้วย Microsoft Forms เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ถึง วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยมีช่องทางประกาศบนสื่อโซเชียลมีเดียของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และสื่ออื่น ๆ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 3 เดือน สาเหตุที่เลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากเป็นวิธีที่หลีกเลี่ยงการสัมผัสซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ประกอบกับข้อดีของการใช้แบบสอบถามออนไลน์คือการได้รับข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ เพราะแบบสอบถามออนไลน์สามารถสร้างระบบการตอบแบบสอบถามให้ข้ามข้อคำถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบได้ จึงเป็นการลดความคลาดเคลื่อนในการลงรหัสข้อมูล (Van Gelder, Bretveld, and Roeleveld, 2010)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อคำถามที่มีลักษณะของการประมาณค่า มีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ตามแนวคิดของ Best (1981)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

คนวัยทำงานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 1,200 ราย เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.33 รองลงมาเป็นเพศชายและเพศทางเลือก (ร้อยละ 41.17 และร้อยละ 6.50 ตามลำดับ) ร้อยละ 94.25 นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 40.00 เป็นคนวัยทำงานตอนกลางที่มีอายุ 30 - 39 ปี และเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.92) มีสถานภาพโสด ภาพรวมของคนวัยทำงานพักอาศัยในครอบครัวที่มีสมาชิกโดยเฉลี่ยประมาณ 3 คน และปรากฏกลุ่มของคนวัยทำงานที่พักอาศัยอยู่คนเดียวในสัดส่วนที่สูงถึง ร้อยละ 29.80 ในด้านระดับการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 41.83 มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี และมีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 41.00 ที่ประกอบอาชีพพนักงานหรือลูกจ้างบริษัทเอกชน ส่วนในด้านรายได้พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 25.50 มีรายได้ก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 - 20,000 บาท ส่วนรายได้หลังเกิดสถานการณ์โควิด-19 พบว่าส่วนใหญ่คนวัยทำงานประมาณ 2 ใน 5 (ร้อยละ 40.17) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 จึงเป็นที่น่าสนใจว่าหลังจากที่เกิดสถานการณ์โควิด-19 คนวัยทำงานมีสัดส่วนของผู้มีรายได้ลดลงต่ำกว่า 15,000 บาทมากขึ้น ดังภาพที่ 1

มากกว่า 30,000 บาท	20.58	16.08
25,001 บาท - 30,000 บาท	14.00	11.50
20,001 บาท - 25,000 บาท	16.67	13.25
15,000 บาท - 20,000 บาท	25.50	19.00
ต่ำกว่า 15,000 บาท	23.25	40.17

■ ก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 ■ หลังเกิดสถานการณ์โควิด-19

ภาพที่ 1 ร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 เปรียบเทียบกับหลังเกิดสถานการณ์โควิด-19

นอกจากนั้นยังพบว่า การเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้คนวัยทำงาน ร้อยละ 73.25 ได้รับผลกระทบในการประกอบอาชีพ ซึ่งในภาพรวมพบว่าคนวัยทำงานจะได้รับผลกระทบในการประกอบอาชีพโดยเฉลี่ยประมาณคนละ 1 เรื่อง ($\bar{X} = 1.17$, S.D. = .863) โดยเรื่องที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การได้รับเงินเดือนน้อยลง (ร้อยละ 33.17) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน (ร้อยละ 28.83) และการมียอดขายน้อยลง (ร้อยละ 23.50) ส่วนในด้านสถานะในระบบประกันสังคมหรือสวัสดิการข้าราชการพบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.34 มีสถานะอยู่ในระบบประกันสังคมหรืออยู่ในระบบสวัสดิการข้าราชการ

2. สถานการณ์ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือ และการปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 สถานการณ์ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

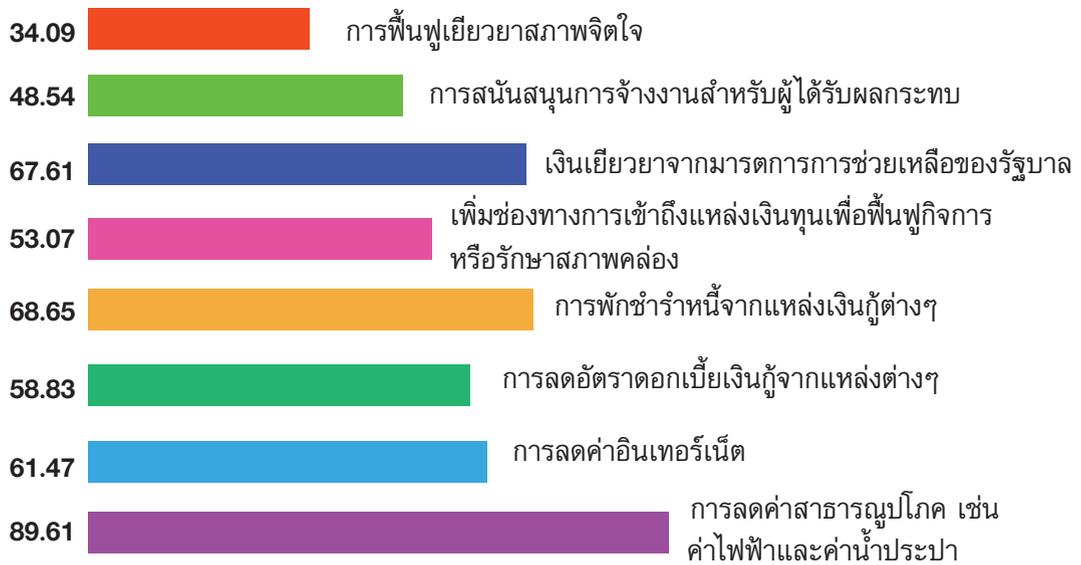
รายการ	ร้อยละของความคิดเห็น (n=1,200)					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ						3.34	1.053	ปานกลาง
รายได้จากการประกอบอาชีพลดลง	13.92	13.17	22.17	25.33	25.42	3.35	1.355	ปานกลาง
รายจ่ายเพิ่มขึ้น	5.50	6.25	24.92	35.83	27.50	3.74	1.096	มาก
รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	7.17	8.50	27.17	31.42	25.75	3.60	1.164	มาก
เงินออมหรือเงินเก็บลดลง	6.42	7.83	27.50	29.92	28.33	3.66	1.155	มาก
หนี้สินในระบบเพิ่มขึ้น	22.92	13.75	21.42	26.42	15.50	2.98	1.393	ปานกลาง
หนี้สินนอกระบบเพิ่มขึ้น	32.33	13.50	19.25	21.50	13.42	2.70	1.447	ปานกลาง
2. ผลกระทบด้านสังคม						4.18	.726	มาก
2.1 ความวิตกกังวลเกี่ยวกับ “ตนเองและครอบครัว”						4.07	.829	มาก
ความวิตกกังวลในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัว	.92	2.92	17.92	36.67	41.58	4.15	.879	มาก
ความวิตกกังวลในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค	1.58	2.58	21.08	33.75	41.00	4.10	.926	มาก

รายการ	ร้อยละของความคิดเห็น (n=1,200)					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ความวิตกกังวลในการดูแลตนเอง เช่น ออกกำลังกาย ไปฟิตเนส ตัดผม หรือเข้าร้านเสริมสวย	3.67	5.67	29.25	27.17	34.25	3.83	1.078	มาก
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองและครอบครัว	1.58	1.75	19.33	29.33	48.00	4.20	.919	มาก
2.2 ความวิตกกังวลเกี่ยวกับ “สังคมส่วนรวม”						4.27	.757	มาก
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับภาระของบุคลากรทางการแพทย์หรือบุคลากรส่วนอื่น ๆ ที่ช่วยเหลือประชาชน	1.58	1.58	20.58	29.58	46.67	4.18	.920	มาก
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางด้านสุขภาพของคนในสังคม	.33	3.08	21.00	28.75	46.83	4.19	.893	มาก
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ	.08	1.33	18.67	25.58	54.33	4.33	.827	มาก
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางสังคม เช่น ปัญหาการลักขโมย หรือปัญหาอาชญากรรม	.08	1.17	17.33	28.58	52.83	4.33	.805	มาก
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการบริหารจัดการมาตรการช่วยเหลือเยียวยาประชาชนของภาครัฐ	.42	2.58	15.83	27.17	54.00	4.32	.860	มาก

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาศถานการณ์ผลกระทบในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านสังคม สรุปได้ว่า **ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ** ของคนวัยทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 1.053) โดยผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่คนวัยทำงานประสบสูงที่สุด 3 อันดับแรก คือ การมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น เงินออมหรือเงินเก็บลดลง และรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ส่วน **ผลกระทบด้านสังคม** ของคนวัยทำงานพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = .726) โดยเมื่อพิจารณาการได้รับผลกระทบด้านสังคม เรื่อง “ความวิตกกังวลเกี่ยวกับตนเองและครอบครัว” ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .829) ซึ่งผลกระทบที่คนวัยทำงานประสบสูงที่สุด 3 อันดับแรก คือ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองและครอบครัว ความวิตกกังวลในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัว และความวิตกกังวลในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาการได้รับผลกระทบด้านสังคม เรื่อง “ความวิตกกังวลเกี่ยวกับสังคมส่วนรวม” ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = .757) ซึ่งผลกระทบที่คนวัยทำงานประสบสูงที่สุด 3 อันดับแรก คือ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเทศและความวิตกกังวลเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางสังคม เช่น ปัญหาการลักขโมยหรือปัญหาอาชญากรรม ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการบริหารจัดการมาตรการช่วยเหลือเยียวยาประชาชนของภาครัฐ และความวิตกกังวลเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางด้านสุขภาพของคนในสังคม

ตารางที่ 2 สถานการณ์ความต้องการการช่วยเหลือในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

รายการ	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
ความต้องการได้รับการ เยียวยาช่วยเหลือในช่วง การแพร่ระบาดของ โควิด-19	1) ไม่ต้องการ	11.75	141
	2) ต้องการ	88.25	1,059
	รวม	100.00	1,200
มาตรการเยียวยา ช่วยเหลือจากภาครัฐ ในช่วงการแพร่ระบาด ของโควิด-19	1) ช่วยเหลือทุกคนแบบถ้วนหน้า	76.00	912
	2) ช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มที่ได้รับ ผลกระทบตามความจำเป็น	24.00	288
	รวม	100.00	1,200



ภาพที่ 2 ร้อยละของเรื่องที่คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาสถานการณ์ความต้องการการช่วยเหลือในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 สรุปได้ว่าคนวัยทำงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.25 ต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือ และส่วนมาก ร้อยละ 76.00 มีความเห็นว่ามาตรการเยียวยาช่วยเหลือจากภาครัฐในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ควรเป็นมาตรการช่วยเหลือทุกคนแบบถ้วนหน้ามากกว่ามาตรการการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบตามความจำเป็น นอกจากนี้ผลการศึกษายังชี้ว่าคนวัยทำงานมีเรื่องที่ต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือโดยเฉลี่ยประมาณคนละ 4 เรื่อง ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 1.210, ค่าต่ำสุด = 1 เรื่อง, ค่าสูงสุด = 8 เรื่อง) โดยเรื่องที่คนวัยทำงานต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การลดค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปา การพักชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ และเงินเยียวยาจากมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล (ดังแสดงในภาพที่ 2)

ตารางที่ 3 สถานการณ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

รายการ	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19			
ด้านเศรษฐกิจ	1) ทหารายได้เสริมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากงานประจำ	53.00	636
	2) ปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน	88.75	1,065
	3) กู้หน้ในระบบ เช่น การกู้ยืมเงินผ่านทางสถาบันทางการเงิน กู้เงินที่เคาน์เตอร์ธนาคาร การใช้เงินจากบัตรเครดิต การขอสินเชื่อบ้าน ลินเช่ารถ เป็นต้น	23.42	281
	4) กู้หน้ในระบบ เช่น การกู้เงินที่ไม่ได้รับการรับรองจากกฎหมาย อาจมีลักษณะเป็นการยืมเงิน ปากเปล่าหรือมีการบันทึกข้อความสัญญาไว้ เป็นหลักฐาน	14.33	172
	5) ขอความช่วยเหลือด้านการเงินจากญาติพี่น้อง	15.08	181
	6) ใช้จ่ายด้วยเงินออมของตนเอง	47.25	567
	7) กลับบ้านต่างจังหวัดหรือกลับภูมิลำเนาของตนเองเพื่อลดค่าครองชีพ	12.17	146
	จำนวนวิธีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจโดยเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.54 วิธี S.D. = 1.127 ค่าต่ำสุด = 1 วิธี ค่าสูงสุด = 7 วิธี		
ด้านสังคม	1) ปรับทัศนคติของตนเองให้เข้าใจต่อสถานการณ์	75.42	905
	2) ปรับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์	87.67	1,052
	3) ปรับพฤติกรรมการทำงานแบบใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์	72.25	867
	4) ปฏิบัติตามคำเตือนหรือมาตรการต่าง ๆ ของรัฐอย่างเคร่งครัด	64.50	774
	จำนวนวิธีการปรับตัวด้านสังคมโดยเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.99 วิธี S.D. = 1.124 ค่าต่ำสุด = 1 วิธี ค่าสูงสุด = 4 วิธี		

รายการ	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19			
ด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต	1) สวมหน้ากากอนามัยเป็นประจำ	94.92	1.139
	2) ล้างมือด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์สม่ำเสมอ	80.42	965
	3) ปฏิบัติตามมาตรการการรักษาระยะห่างทางสังคม (social distancing)	77.08	925
	4) หลีกเลี่ยงการเดินทางไปสถานที่ที่มีคนแออัด	78.17	938
	5) ลงทะเบียนเข้าและออกจากสถานที่ทุกครั้งเมื่อใช้บริการพื้นที่สาธารณะ	61.50	738
	6) รักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ	59.42	713
	7) ดูแลสุขภาพจิตไม่ให้เกิดความเครียด	52.33	628
	8) ทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกเพื่อการผ่อนคลาย	42.00	504
	จำนวนวิธีการปรับตัวด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตโดยเฉลี่ย (\bar{X}) = 5.46 วิธี S.D. = 1.171 ค่าต่ำสุด = 1 วิธี ค่าสูงสุด = 8 วิธี		

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาศาสนาการปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 สรุปได้ว่า คนวัยทำงานมีวิธีการปรับตัว **ด้านเศรษฐกิจ** ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เฉลี่ยประมาณคนละ 3 วิธี (\bar{X} = 2.54, S.D. = 1.127) โดยวิธีการปรับตัวที่คนวัยทำงานปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน การหารายได้เสริมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากงานประจำ และการใช้จ่ายด้วยเงินออมของตนเอง ส่วน **การปรับตัวด้านสังคม** คนวัยทำงานมีวิธีการปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เฉลี่ยประมาณคนละ 3 วิธี (\bar{X} = 2.99, S.D. = 1.124) โดยวิธีการปรับตัวด้านสังคมที่คนวัยทำงานปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การปรับพฤติกรรมดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การปรับทัศนคติของตนเองให้เข้าใจต่อสถานการณ์ และการปรับพฤติกรรมการทำงานแบบใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สำหรับ **การปรับตัวด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต** คนวัยทำงานมีวิธีการปรับตัวเฉลี่ยประมาณคนละ 5 วิธี (\bar{X} = 5.46, S.D. = 1.171) โดยวิธีการปรับตัวที่คนวัยทำงานปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การสวมหน้ากากอนามัยเป็นประจำ การล้างมือด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์สม่ำเสมอ และการหลีกเลี่ยงการเดินทางไปสถานที่ที่มีคนแออัด

อภิปรายผล

1. ลักษณะทางประชากรของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

การศึกษาลักษณะทางประชากรของคนวัยทำงานสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการอยู่อาศัยและรูปแบบครัวเรือนสมัยใหม่ในสังคมเมืองที่มีแนวโน้มของการเป็นโสด การอยู่คนเดียว และการมีครอบครัวขนาดเล็กลงตามบริบทครอบครัวคนเมือง นอกจากนี้ยังพบว่าส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ได้รับการศึกษาระดับสูง ประกอบอาชีพ มีรายได้และเป็นแรงงานในระบบ ซึ่งสะท้อนถึงสถานการณ์คุณภาพของประชากรในเมืองหลวงด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงและการมีงานทำ สอดคล้องกับผลสำรวจภาวะการมีงานทำของประชากร เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563) ที่พบว่าประชากรวัยทำงานที่มีงานทำในเขตกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 58.30 มีการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป และส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.00 ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชนและเป็นลูกจ้างรัฐบาล การที่ประชากรในเมืองมีการศึกษาสูงและมีสถานะเป็นแรงงานในระบบที่มีสวัสดิการรองรับเป็นผลมาจากการพัฒนาของเมืองและการเข้าถึงโอกาสทางรายได้และเศรษฐกิจของครัวเรือนที่เป็นข้อได้เปรียบในการสนับสนุนการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว

อย่างไรก็ดีในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างกะทันหัน นอกจากผลกระทบที่นำกังวลทางสุขภาพก็คือสถานการณ์วิกฤตด้านเศรษฐกิจที่มีผลสืบเนื่องมาจากมาตรการปิดเมืองเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด จะเห็นได้จากผลการศึกษาค้างนี้ที่สะท้อนว่า คนวัยทำงาน ร้อยละ 73.25 ได้รับผลกระทบด้านการประกอบอาชีพจากสถานการณ์โควิด-19 เช่น การได้รับเงินเดือนน้อยลง การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน และการมียอดขายที่ลดลง ตามลำดับ นอกจากนี้ยังสะท้อนผ่านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ลดลงหลังเกิดสถานการณ์โควิด-19 เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วงสถานการณ์ปกติ (ดังแสดงในภาพที่ 1) ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลสำรวจผลกระทบ การปรับตัว และการมีพฤติกรรมช่วยเหลือสังคมในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของ กนกนรา พวงประยงค์ และसानิตย์ หนูนิล (2563) ที่พบว่า ผลกระทบในมิติด้านเศรษฐกิจของคนเมืองวัยทำงานอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ รายงานสรุปผลการสำรวจคนจนเมืองในภาวะวิกฤตโควิด-19 และข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลของ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, บุญเลิศ วิเศษปรีชา, ประภาส ปิ่นตบแต่ง, สมชาย ปรีชาศิลปกุล, ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, ธนิต โตอติเทพย์ และ ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ (2563) ที่พบว่า รายได้ของคนจนเมืองที่ลดลงส่งผลให้คนจนเมืองประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจอย่างมาก เนื่องจากไม่สามารถประกอบอาชีพและหารายได้ตามปกติ เช่น การถูกนายจ้างให้หยุดงานโดยสิ้นเชิง นายจ้างให้ลดเวลาทำงานและรายได้ลดลง ผู้ประกอบอาชีพค้าขายหาบเร่แผงลอยไม่สามารถค้าขายได้ เป็นต้น

2. คนวัยทำงานกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

การศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 สะท้อนว่าคนวัยทำงานมีการรับรู้ต่อผลกระทบด้านสังคมในระดับที่สูงกว่าการรับรู้ถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่ตนเองหรือสังคมส่วนรวมประสบอยู่ ซึ่งภาพรวมของคนวัยทำงานรายงานว่าได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ภาพรวมของผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองและครอบครัว ความวิตกกังวลเกี่ยวกับสังคมส่วนรวมเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเทศ และความวิตกกังวลเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางสังคม เช่น ปัญหาการลักขโมยหรือปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น

การที่คนวัยทำงานให้น้ำหนักความสำคัญต่อการรับรู้ถึงผลกระทบด้านสังคมมากกว่าด้านเศรษฐกิจ น่าจะเป็นผลมาจากความรุนแรงและภาวะกดดันของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วงแรกที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางสุขภาพ เพราะเป็นภาวะโรคที่สามารถติดต่อแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วจากมนุษย์สู่มนุษย์ ส่งผลกระทบต่อระบบการทำงานของปอดและมีระดับความรุนแรงของโรคถึงขั้นเสียชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีโรคประจำตัว ซึ่งความรุนแรงของโรคดังกล่าวสร้างความวิตกกังวลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนและคนในครอบครัว โดยจะเห็นได้จากรายงานผลการคัดกรองความกังวลต่อไวรัสโควิด-19 ของ กรมสุขภาพจิต (2563) ที่ชี้ว่าในช่วงสัปดาห์แรกที่เกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดนั้น มีสัดส่วนของประชาชนที่มีความวิตกกังวลตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปประมาณ ร้อยละ 94.00 โดยในสัดส่วนนี้เป็นผู้ที่มีความวิตกกังวลระดับสูงประมาณ ร้อยละ 18.00

นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับรายงานการสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของ องค์การสหประชาชาติ (2563) ที่ชี้ว่าผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากวิกฤตการณ์ดังกล่าวกระทบต่อสุขภาพจิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งความวิตกกังวลต่อสถานการณ์ของบุคคล โดยผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า ร้อยละ 50.00 มีความวิตกกังวลจนกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่วนความวิตกกังวลในระดับมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับสังคมส่วนรวม ได้แก่ ความกังวลเกี่ยวกับภาระของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข (ร้อยละ 85.20) และความกังวลเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย การทำร้ายร่างกายหรือการคุกคามทางเพศที่อาจจะเพิ่มมากขึ้น (ร้อยละ 73.70)

อย่างไรก็ดีแม้ว่าระดับการรับรู้ถึงผลกระทบในภาพรวมทางสังคมของคนวัยทำงานจะสูงกว่าระดับการรับรู้ถึงผลกระทบในภาพรวมด้านเศรษฐกิจ แต่ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจในระยะแรกเป็นวิกฤตที่สำคัญที่กระทบต่อปัญหาปากท้องของคนวัย

ทำงานอยู่ไม่น้อย เนื่องจากมาตรการประกาศปิดกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในระยะแรก ทำให้สถานประกอบการ อุตสาหกรรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เกิดปัญหาห่วงโซ่การผลิตหยุดชะงัก ซึ่งเป็นปัญหารุนแรงที่ก่อให้เกิดเศรษฐกิจถดถอย ทำให้ในมิติของบุคคล ได้แก่ แรงงาน ทั้งคนไทยและแรงงานประเทศเพื่อนบ้านจำนวนหลายหมื่นคนต้องได้รับผลกระทบจากการไม่มีงานทำและก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งในเบื้องต้นคาดว่าจะมีการว่างงานเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 1 ถึง 2 แสนคน (ยงยุทธ แฉล้มวงศ์, 2563) สอดคล้องกับการศึกษาของ ทนงศักดิ์ แสงสว่างวัฒนะ และคณะ (2563) ที่พบว่าภายใต้สถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของ โควิด-19 ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้มากขึ้น เนื่องจากคนที่มีรายได้น้อยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานเป็นหลัก จึงไม่สามารถนำงานไปทำที่บ้านหรือเปลี่ยนตำแหน่งงานได้ โดยง่าย เป็นผลให้คนกลุ่มนี้อยู่ในภาวะตกงานเพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่มคนที่มีรายได้ปานกลางไปจนถึงสูง ได้รับผลกระทบเรื่องการเปลี่ยนสถานที่ทำงาน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการทำงาน และการศึกษา แต่กลับพบว่าประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น ขณะที่ผลการศึกษาของ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ และคณะ (2563) ก็มีข้อค้นพบเช่นเดียวกันว่ากลุ่มประชากรที่ต้องเผชิญหน้ากับ ปัญหารายได้ลดลงและต้องประสบกับปัญหาความเดือนร้อนในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เช่น ไม่มีเงินชำระหนี้ ไม่มีเงินกินอยู่ในชีวิตประจำวันคือกลุ่มคนจนเมือง ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 70.00 อีกทั้งประมาณ ร้อยละ 34.00 เป็นผู้ที่ต้องกู้หนี้ยืมสิน และประมาณ ร้อยละ 13.00 เป็นผู้ที่ต้องนำข้าวของไปจำนำ เป็นต้น

3. คนวัยทำงานกับความต้องการความช่วยเหลือในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

จากผลการศึกษาชี้ว่าคนวัยทำงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.00 มีความเห็นว่ามาตรการ เยียวยาช่วยเหลือจากภาครัฐในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ควรเป็นมาตรการช่วยเหลือ ทุกคนแบบถ้วนหน้ามากกว่ามาตรการการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบตามความจำเป็น และมีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 88.25 ที่ต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อาทิ การลดค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปา การพักชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ และเงินเยียวยาจากมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล เป็นต้น ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับแนวทางการช่วยเหลือที่รัฐบาลกำลังดำเนินการ ตั้งแต่มาตรการระยะที่ 1 ในส่วนภาคประชาชน เช่น การสนับสนุนค่าเสี่ยงภัยให้บุคลากรทางการแพทย์ การลดภาระโดยบรรเทาภาระค่า สาธารณูปโภค การคืนค่าประกันการใช้ไฟฟ้า ลดเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมของ นายจ้างและลูกจ้าง และการสร้างความเชื่อมั่นในระบบตลาดทุนด้วยการเพิ่มวงเงินกองทุน SSF ส่วนในภาคผู้ประกอบการ รัฐมีมาตรการดูแลและเยียวยา เช่น การพักเงินต้นลดดอกเบี้ย การบรรเทาภาระค่าสาธารณูปโภค คืนค่าประกันการใช้ไฟฟ้า เป็นต้น ส่วนมาตรการระยะที่ 2 ในส่วนภาคประชาชน รัฐมีมาตรการดูแลและเยียวยา เช่น การสนับสนุนเงินเยียวยา 5,000 บาท ต่อราย เป็นระยะเวลา 3 เดือน บริการสินเชื่อพิเศษและสินเชื่อฉุกเฉิน การยึดการเสียภาษี เงินได้บุคคลธรรมดา และการฝึกอบรมทักษะอาชีพ เป็นต้น (กระทรวงการคลัง, 2563) จะ

เห็นได้ว่าแนวทางการเยียวยาช่วยเหลือของรัฐบาลเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลความต้องการ การช่วยเหลือส่วนใหญ่ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม ในบางมาตรการ ที่รัฐบาลใช้เยียวยาประชาชน เช่น โครงการคนไทยไม่ทิ้งกัน ยังสะท้อนว่าคนจนเมืองเข้าไม่ถึง มาตรการการเยียวยาของรัฐบาล เนื่องจากขาดเทคโนโลยีหรือสมาร์ตโฟนที่ใช้เพื่อลงทะเบียน รับสิทธิ์ในมาตรการเฝ้าระวังนั้น รวมไปถึงจนถึงปัญหาในแง่การบริหารจัดการระบบปัญญา ประดิษฐ์ที่รัฐใช้เป็นกลไกในการคัดกรองผู้ได้รับสิทธิ์ในการเยียวยา ซึ่งยังพบจุดอ่อนและ อุปสรรคในการระบุตัวตนของผู้ที่สมควรได้รับสิทธิ์ ทำให้เกิดการตกหล่นหรือตกเกณฑ์คุณสมบัติ ส่งผลให้มีคนจนเมืองอีกจำนวนหนึ่งยังไม่ได้รับการช่วยเหลือ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ และคณะ, 2563)

4. คนวัยทำงานกับการปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

การศึกษาสถานการณ์การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพกายและ สุขภาพจิตในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ชี้ว่าคน วัยทำงานมีวิธีการปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของตนเองและครอบครัว อาทิ การปรับพฤติกรรมการใช้ จ่ายเงิน การหารายได้เสริมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากงานประจำ และการใช้จ่ายด้วยเงินออมของ ตนเอง การปรับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การปรับทัศนคติของ ตนเองให้เข้าใจต่อสถานการณ์และการปรับพฤติกรรมการทำงานแบบใหม่ให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ รวมถึงการดูแลป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ เช่น การสวมหน้ากากอนามัย การ ล้างมือด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์สม่ำเสมอ และการหลีกเลี่ยงการเดินทางไปสถานที่ที่มีคน แออัด เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมปรับตัวดังกล่าวเป็นไปตามทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (2009) ที่กล่าวว่าสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเป็นตัวกระตุ้นเร้าให้มนุษย์ปรับตัวเพื่อตอบสนอง ต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมปรับตัว 4 ประการ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาหะหว่างกัน ดังนั้นการปรับตัวด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครจึงแสดงถึงความยืดหยุ่นและความพยายามในการปรับวิถี การดำรงชีวิตทั้งในด้านความคิด ความรู้สึกและความต้องการทางร่างกายเพื่อรักษาความ สมดุลต่อการดำรงชีวิตให้ได้มากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ Morales-Vives, Manuel Due-as, Vigil-Colet and Camarero-Figuerola (2020) ที่แสดงให้เห็นว่าในช่วง สถานการณ์โควิด-19 บุคคลที่มีความยืดหยุ่น มีความสุขและพึงพอใจในชีวิตจะมีพฤติกรรม การปรับตัวในเชิงบวกและมีแนวโน้มที่จะสามารถปรับตัวในช่วงสถานการณ์ปิดเมืองได้ด้วย ทัศนคติและพฤติกรรมในเชิงบวก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร มีแนวโน้มของการปรับตัวในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ดี ซึ่งบ่งชี้ถึงการมี พื้นฐานของความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิต

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาของ ทนงศักดิ์ แสงสว่างวัฒนะ และคณะ (2563) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการปรับตัวเพื่อการทำงานที่บ้าน หรือ Work from home ว่าอาจเป็นเรื่องที่ยากต่อการนำไปปฏิบัติสำหรับคนวัยทำงานที่อาศัยการทำงานโดยใช้แรงงานเป็นหลัก จึงเป็นเหตุให้ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 คนกลุ่มนี้ยังคงสถานะของผู้ตกงานและขาดรายได้ ซึ่งต่างจากกลุ่มคนวัยทำงานที่มีรายได้ปานกลางไปจนถึงสูง ซึ่งพบว่าการทำงานที่บ้านในช่วงแรกต้องอาศัยการปรับตัวต่อการใช้เทคโนโลยีอยู่บ้าง แต่ส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงาน อีกทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อมากนักในเชิงรายได้หรือสถานะทางเศรษฐกิจในระดับบุคคล

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครมีความพยายามในการปรับตัวเพื่อให้ตนเองเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและเพื่อให้ตนเองและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตอย่างรอดปลอดภัยได้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ขณะเดียวกันในแง่ของความรุนแรงจากผลกระทบที่บุคคลได้รับทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ก็เป็นสิ่งสะท้อนว่าความกดดันของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครทุกระดับรายได้ต่างได้รับผลกระทบในการดำเนินชีวิตกันอย่างถ้วนหน้า ซึ่งสะท้อนผ่านความต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือในเรื่องภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ซึ่งนอกเหนือจากความพยายามในการช่วยเหลือตนเองของคนวัยทำงานด้วยวิธีการปรับตัวในด้านต่าง ๆ แล้ว สิทธิในการได้รับการดูแลเยียวยาอย่างเหมาะสมถือเป็นเรื่องที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีแนวทางดังนี้

1) จากผลการศึกษาที่พบว่าคนวัยทำงานส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือจากผลกระทบของสถานการณ์โควิด-19 และส่วนมากต้องการให้การช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นแบบถ้วนหน้านั้น ภาครัฐจึงควรพิจารณาถึงแผนดำเนินการบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนให้เป็นแบบถ้วนหน้าสำหรับผู้ที่เป็นแรงงานนอกระบบมากขึ้น โดยยึดหลักการพื้นฐานว่าในภาวะวิกฤตนี้ผู้ขาดหลักประกันทางรายได้และผู้ที่ไม่มียุติธรรมใด ๆ รongรับต่างได้รับผลกระทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ ดังนั้นวิธีการคัดกรองผู้มีสิทธิได้รับการเยียวยาช่วยเหลือจึงควรใช้วิธีการดำเนินการคัดผู้ไม่มีคุณสมบัติออก เช่น กลุ่มข้าราชการประจำของรัฐหรือพนักงานประจำรายเดือนที่ไม่ถูกลดชั่วโมงการทำงานและยังคงมีรายได้เท่าเดิม เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ระบบการจัดการและดำเนินการคัดเลือกผู้สมควรได้รับการช่วยเหลือทำได้ง่ายและทั่วถึงมากขึ้นกว่าระบบการคัดเข้าที่ทำให้เกิดปัญหาการตกหล่นของผู้ที่สมควรได้รับสิทธิ์การช่วยเหลือ

2) ในช่วงที่สถานการณ์โควิด-19 ยังไม่ทุเลาลง ภาครัฐควรสนับสนุนการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การลดค่าสาธารณูปโภคและการพักชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ต่อไป

3) ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมมาตรการดูแลและจัดการปัญหาเรื่องความเครียด สุขภาพจิต และความวิตกกังวลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤตนี้ผ่านรูปแบบการให้บริการด้านคำปรึกษาและกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

4) ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครในเรื่องการวางแผนทางการเงิน การเก็บออมและควรสนับสนุนพัฒนาสมรรถนะด้านอาชีพให้คนวัยทำงานมีทักษะอาชีพที่ 2 เพื่อรองรับความเสี่ยงจากสถานการณ์วิกฤตอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจทั้งแก่ตนเองและครอบครัว

5) ผู้ที่มีสถานะอยู่ในระบบประกันสังคมหรือสวัสดิการข้าราชการและมีสถานะทางรายได้ที่มั่นคงสามารถร่วมสร้างสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ได้รับผลกระทบได้ด้วยการบริจาคทรัพย์สินของ ตลอดจนเงินให้กำลังใจหรือให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบเพื่อให้สังคมไทยก้าวผ่านสถานการณ์วิกฤตนี้ไปด้วยกันอย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสถานการณ์ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือ และการปรับตัวในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในรอบแรก ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาในช่วงเวลาที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดระลอกใหม่เพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวให้มีขอบเขตที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดระลอกใหม่ บุคคลเริ่มมีความคุ้นเคยกับลักษณะของเหตุการณ์แล้ว ซึ่งอาจจะทำให้ระดับของความคิดเห็นต่าง ๆ ของบุคคลมีความแตกต่างไปจากช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดในรอบแรก นอกจากนั้น การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปอาจเพิ่มเติมผลการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อเป็นข้อมูลเชิงลึกด้านความคิดเห็นสนับสนุนผลการศึกษาเชิงปริมาณ รวมถึงขยายขอบเขตของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลให้ครอบคลุมในระดับประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมปรับตัวและการเยียวยาช่วยเหลือประชาชนในระดับนโยบายต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “สถานการณ์ชีวิตและพฤติกรรมความช่วยเหลือสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19: การศึกษาเชิงประจักษ์จากคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร” ได้รับการสนับสนุนจาก วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. (2563). *มาตรการดูแลและเยียวยาผลกระทบจากไวรัสโคโรนา (COVID-19)*. สืบค้น 24 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.mof.go.th/th/view/attachment/file/3134393130/ข่าวแถลงกระทรวงการคลังฉบับที่%2026-2563%20%28มาตรการดูแลและเยียวยาผลกระทบจากไวรัสโคโรนา%20%28COVID-19%29%20...%29.pdf>
- กนกนารา พวงประยงค์, และसानิตย์ หนูนิล. (2563). *การสำรวจผลกระทบ การปรับตัวและการมีพฤติกรรมช่วยเหลือ COVID-19 ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล*. สืบค้น 26 เมษายน 2563, จาก <https://www.facebook.com/169059186777803/posts/1149252082091837/>
- กรมสุขภาพจิต. (2563). *รายงานผลการคัดกรองความกังวลต่อไวรัส โคโรนา-19*. สืบค้น 24 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.dmh.go.th/covid19/>
- ทงศักดิ์ แสงสว่างวัฒนะ, ณิชนนท์ ศิริไสยาสน์, และโชติ บดีรัฐ. (2563). *New Normal วิถีชีวิตใหม่และการปรับตัว-19: การงาน การเรียน และธุรกิจ*. *วารสารการบริหาร การปกครองและนวัตกรรม*, 4(3), 263-278.
- เปิดไทม์ไลน์ต้นตอโควิดโลก-โควิดไทย. (2563, 20 เมษายน). *สยามรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/148697>
- ยงยุทธ แฉล้มวงศ์. (2563). *มาตรการเร่งด่วนในการช่วยเหลือแรงงานและคนทำงานจากผลกระทบของการระบาดโควิด -19*. สืบค้น 24 ธันวาคม 2563, จาก <https://tdri.or.th/2020/03/labor-measures-covid19/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *การสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19*. สืบค้น 20 มกราคม 2564, จาก http://ittdashboard.nso.go.th/covid19_report_social.php
- แสงว รัตน์มงคลมาส. (2538). *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม*. กรุงเทพฯ: สารมวลชน.
- องค์การสหประชาชาติ. (2563). *รายงานเบื้องต้นการสำรวจผลกระทบและความต้องการของเด็กและเยาวชนในสถานการณ์โควิด-19*. สืบค้น 20 มกราคม 2564, จาก <https://www.unicef.org/thailand/th/media/4031/file>
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, บุญเลิศ วิเศษปรีชา, ประภาส ปิ่นตบแต่ง, สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, ณัฐพงศ์ จิตรนรินทร์, ธนิต โตอติเทพย์ และธนพฤกษ์ ชามะรัตน์. (2563). *สรุปผลการสำรวจคนจนเมืองในภาวะวิกฤติโควิด-19 และข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

- Best, J. W. (1981). *Research in education* (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Carson, R. C., Coleman, J. C., & Butcher, J. N. (1988). *Abnormal psychology and modern life* (8th ed.). Illinois: Scott, Foresman.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essential of psychological testing* (3rd ed.). New York: Harper Row.
- Dye, T. R. (1982). *Understanding public policy*. New Jersey: Prentice Hall.
- Khazanie, R. (1996). *Statistics in a world of applications* (4th ed.). New York: Harper Collins College.
- Morales-Vives, F., Manuel Due-as, J., Vigil-Colet, A., & Camarero-Figuerola, M. (2020). Psychological variables related to adaptation to the COVID-19 lockdown in Spain. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-10. Retrieved from <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.565634>
- Roy, C. (2009). *The Roy adaptation model* (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Van Gelder, M., M., H., J., Bretveld, R., W., & Roeleveld, N. (2010). Web-based questionnaires: the future in epidemiology?. *American journal of epidemiology*, 172(11), 1292-1298.